

ТАЛАБАЛАР АМАЛИЙ ИШЛАРИНИ БАХОЛАШНИНГ МИҚДОРИЙ РЕЙТИНГ ТИЗИМИ

Юсупов Мухаммад Махмудович

A.Қодирий номидаги ЖДПИ, Технологик таълим ўқитувчиси, Жиззах,

Ўзбекистон

e-mail:yusirovt1980@gmail.com

Аннотация. Мақолада талабаларнинг амалий машғулотларда якка тартибдаги амалий ишлариниг бажарилишини баҳолашнинг миқдорий рейтинг тизими мазмуни ва моҳияти хақида мулоҳазалар баён қилинади.

Калим сўлари: ускуна, жихоз, назорат, биланка, топшириқ, “тўлиқ”, “қисман”, операция.

Амалий машғулотларда ишни бажарган талабалар фаолиятини баҳолашга уларнинг барчасини фаоллик кўрсатиб бир хил билим, кўникма ва уқувга эга деб бўлмайди. Бундай холатларда талабалар ишини тўғри баҳолашнинг усули уларга хар бир фаолияти бўйича алоҳида –баллар бериб жамлаш, яъни миқдорий рейтинг тизимини қўллаш ва поғонали баҳолаш мақсатга мувофиқ хисобланади.

Талабалар амалий ишларни бажаришдаги баҳолаш фаолиятига, назарий билимлар савияси, техника хавсизлиги ўқитувчи аниқ илмий асосланган талаб ва мезонларга таянмаган қоидалар, схемани оқилона тушина олиши, ускуна ва жихозларни тўғри ва мувофиқ танлай олиш, схемадан техник маълумот асосида фойдаланиши, ишни бажариш сифати, ҳисоблаш хисобатини расмийлаштириш ва ишга муносабати ва бошқа хусусият, фазилат хамда омиллар киради.

Тажрибали ўқитувчиларнинг фикрига кўра талабаларнинг муваффақиятини аввало юқоридаги фаолият омиллари барчаси бўйича ва ҳеч бўлмаганданда кўпчилиги бўйича баҳолаш яхши натижа беради. Ана шу баҳолар асосида жамланган ўртacha умумий баҳо қўйилади. Талабаларнинг амалий ишлари бўйича кўникма ва малакаларни аниқлаш муаммоси педагогикада, гарчи янги бўлмаса хам, униadolatli хал қилишда кўпинча жиддий қийинчиликларга дуч келинади, буни шахс тажрибаси шаклланганлик жараёнини билимининг ўзи мураккаб ходиса эканлиги билан изохлаш ўринли. Таъкидланганларини қўйдагича асослаш мумкин бўлади.

Талабани баҳолаш аввало субъектив тавсифга эга: жумладан ўқитувчи аниқ илмий асосланган талаб ва мезонларга таянмаган холда, талабанинг ўзининг шахсий таассуроти ва фикри асосида баҳолайди. Бу айниқса битта

бир хил хар хил баҳолашда яққол намоён бўлади. Жумладан, хайъатини битта аъзоси талаба фаолиятини баҳолашда асосий этиборни унинг материалини чуқур билишга, иккинчиси - унинг нотиқлиги (равон баён қилиши) га, учинчиси - фикрлашининг мустақиллигига, тўртинчиси эса амалий кўникмаларининг юқори шаклланганлигига қаратиш холлари учрайди.

“Технологик таълим” факултетларида “Техник ижодкорлик ва дизайн “фанларидан амалий ишларни бажариши талаб қилинади. Бажарилган амалий ишни ўқитувчи тамонидан тўғри баҳолаш амалий машғулотнинг яқуний қисми хисобланади. Ушбу масалани тўғри қилишнинг қийинчилик томони талabalар бажарган ҳар хил амалий ишларни бир хил педагогик шароитга келтириб олишнинг мушкуллиги хисобланади. Бу масалани мувофиқ хал қилишда аввало талabalарнинг берилган амалий ишларни бажаришда талаб қилинидиган зарурий амалий билим, кўникма ва малакаларнинг таркибини олиш мухим ахамиятга ега. Чунки амалий ишни бажаришда талabalарнинг барчасини фаоллик кўрсатиб бир хил билимга эга деб бўлмайди. Айтилганлар эса талabalарнинг амалий ишларни бажаришдаги фаолиятлари мезони (омиллари) ни тўғри шакиллантириш орқали баҳолашни тақозо этади ва унга талабанинг:

- 1.Назарий билимлар савияси; 2.Техника хавфсизлиги қоидалари; 3. Топшириқ схема (чизма)сини оқилона ишлаб чиқиши; 4. Керакли ускуна ва жихозларни тўғри ва мувофиқ танлай олиши; 5. Амалий ишни бажариш сифати; 6. Техник-технологик маълумотлардан илмий асосда фойдаланиши;
7. Ёзма хисботни расмийлаштириши;
- 8.Ишга муносабати;
9. Ишни бажаришдаги четга чиқишлари;
- 10.Талабанинг назорат саволлари ва тушунчаларга муносабати ва бошқа фазилатлари киради.

Шу маънода амалий ишларни баҳолашда билиш фаолиятини погонали баҳолашнинг миқдорий рейтинг мезонлари тизимидан фойдаланишни самарали деб ҳисоблаш мумкин. Ҳар бир бажарилган лаборатория иши учун балли тизимдан фойдаланилганда барча талabalарнинг тўлиқ бажарилишини “2” балл билан , қисман бажарилишини “1” билан ва бажарилмаганлигини “0” билан белгилаш тавсия этилади.

Юқоридагидек амалий ишларни бажаришдаги талabalар фаолиятини баҳолаш мезон (талаб)ларни 10 тадан иборат бўлганда, унинг тўлиқ бажарилиши “2” балл бўлганда барчаси 20 баллни ташкил этади ва у 100 фоизга teng бўлади.

Юқоридаги талаблар жадвалда қўйдагича ифодаланади (1-жадвал).

Асосий мезон	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Жами болалар	Фоиз %
-----------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	-----------------	-----------

лар											
Талаба лар фа- олияти	2	2	1	2	0	2	1	0	2	2	14

Ушбу жадвал талабанинг билимларини баҳолаш пайтида бевосита ўша жадвал тўлдирилади. Юқоридаги мисолда талабанинг амалий ишни бажаришдан хосил қилинган билим, кўникма ва малакалари умумий холда $B = \frac{14*100}{20} = 70\%$ ни ташкил қиласди. Агар бу талабалар 85% ва ундан юқори бажарилса, “5”(аъло) баҳога; 65-84% оралиғида бўлса “4” (яхши) баҳога ва талаб 45-64% га бажарилганда “3” (ўрта) баҳога лойик дейиш мумкин.

Бундай талабалар билимини миқдорий баҳолашнинг рейтинг тизимини амалга ошириш учун ўқтивчи биринчи машғулотда бу усулнинг мазмуни, моҳияти ва тартиби билан талабаларни таништириш лозим. Бунинг учун ўқув хонасига шунга талуқли жадвал ва талабалар схемаси илиб қўйилади. Бу ўз навбатида ўқтувчининг хар бир талабага қайси фаолиятини биринчи навбатда яхшилаши зарурлигига оид тўғри маслаҳатлар беришига ҳам имконият яратади.

Айтилганлар бош масала бу амалий ишнинг сифатли ва тўғри бажаришини, ортиқча қофозбозликни бартараф қилинишини таъминлаб, педагогик самарадорлиалкка таъсир этувчи омилларни тўғри баҳолаш имконини яратади. Бундай талабалар билимини миқдорий дифференциал баҳолаш схемасидан фойдалаешда хар бир талаба хисобат дафтарида 1-жадвал схемаси билими таъминланади. Талабанинг билимини унинг талабаларга берган жавоби савиясига қараб бевосита синов мулоқати пайтида жадвални тўлдириб бориш орқали текширилади. Бунинг учун тахминан 2-3 минут сарфланади. Бундай талабалар амалий ишларини миқдорий баҳолашнинг рейтинг тизимини амалга ошириш учун ўқитувчи талабаларни биринчи амалий машғулот дорсида бу усулнинг мазмуни, моҳияти ва тартиб қоидалари билан яхшилаб таништиради. Бунинг учун кабинетда олдиндан тайёрлаб илиб қўйилган кўргазма доскасидаги шунга тааллуқли жадвал ва талаблар схемасидан фойдаланилади.

Хисобат дафтарида жадвалда ҳар бир талабанинг қайси фаолият талабларини “тўлиқ” ёки “қисман” бажарганлиги ёки бажармаганлиги талабанинг ўзига ҳам шахсан равshan бўлиб туради ва келажакда бу кузатилган нуқсонларни бартараф қилиш учун ҳаракат қилишда муҳим туртки восита бўлиб хизмат қиласди. Бу ўз навбатида ўқитувчининг ҳам қайси фаолиятини биринчи навбатда яхшилаш зарурлигига оид тўғри маслаҳатлар бериш ҳам катта имконият яратади. Амалий ишни бажариш ва баҳолашда

кўзда тутилган амалий билим, кўникма ва малака, вазият хамда дидактив имкониятлардан келиб чиқиб ҳар хил босқич учун унинг ўзига хос томонларини хисобга олиб, амалий топшириқлр тизимини ишлаб чиқди.

Шундан кийин амалий ишларни тайёрлаш ва бажариш жараёнини босқичларга бўлиб чиқилди ва ҳар бир босқич учун унинг ўзига хослигини этиборга олиб дастурлаштирилган ўқув амалий топшириқлар ишлаб чиқилади. Ўтказилган тахминий тадқиқотлар натижаларига қўра ҳар қандай лаборатория ишини бажаришга тайёрлаш учун қуидаги ўқув амалий топшириқлр тизимини тавсия қилиш мумкин. Унга

1-топшириқ амалий иш топшириғини қурилмаси ;

2-топшириқ иш жойи жихозларини,техника хавфсизлиги қоидаларини, ишни бажариш тартиби ва хисобат бериш (ишни топшириш) шаклини ўзлаштириш:

3-топшириқ амалий ишни бажаришга оид операсия ва усулларни ўзлаштириш :

4-топшириқ берилган амалий иш конструксиясига оид таянч билимлар бўйича ахборатлар тўплаш ва охирги ечимни аниқлаш:

5- топшириқ зарурий схема, бланка, назорат саволлари ва тавсия қиласидиган адабиёт хамда бошқа манбалар мазмуни аниқ белгилар киради.

Талабаларни ускуна ва қурилмаларда ишни бажаришга тайёрлашда уларнинг ўз фаолияти (ишни бажариш) ва олган натижаларнинг тўғрилигини ўзлари тезкор назорат қилиб бориши лозим. Бу эса талабалар ўз олган баҳоларини нега шунга лойик деб топилганлигини тўғри англаб етишлари ва уларнинг кейинги машғулотларда бундай камчиликларга йўл қўймасликка харакат қилишлари учун асос бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар

- 1.Шарипов Ш.С. Муслимов Н.А., Техническое творчество и дизайн. Учебные пособия, Тошкент, 2007. С.206.
2. Исмоилов Т., Тоғаев Х., Юсупов К. Основы техничество. Джиззак. 2016. С. 100.
3. Воробьев А.И., Лиманский А.С. Техническое моделирование и конструирование. Ташкент. Учитель. 1990. С.210.
4. Тоғаев Х. О педагогический управлении в совершенствовании творческой личности. // Наука 21 века: вопросы, гипотезы, ответы. Международный научный журнал. 20.07.2013